

Матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: Зб.наук.праць. – Переяслав-Хмельницький 2016. – вип.10. - С.240-243

Сєваст'янова О.А.

(Старобільськ, Україна)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВНЗ

У сучасних динамічних соціально-політичних умовах однією з важливих задач вищої освіти є підготовка нової генерації інтелектуальної, управлінської, культурної еліти суспільства, орієнтовану на послідовну реалізацію демократичних цінностей в своєму приватному житті та професійній діяльності. Для здійснення цієї задачі сама вища школа повинна стати послідовно демократичною. Важливою часткою проблеми демократизації вищої освіти України є проблема визначення науково обґрунтованих підходів до побудови виховного процесу.

В роботах Є. Бондаревської, С. Вітвицької, О. Газмана, С. Савченка та ін. [2; 3;5; 8] останнім часом розглядається та вирішується проблема зміни парадигми виховного процесу на шляху гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу, створення умов для особистісно-орієнтованого виховання. Ці провідні принципи сучасної педагогіки є базою для визначення напрямку пошуку адекватних підходів до виховної діяльності кожного окремого вищого навчального закладу.

Говорячи про педагогічні підходи до організації виховного процесу, треба відзначати, що складною проблемою теоретично-методологічного характеру є вибір тих педагогічних підходів, які якнайповніше відображали б специфіку організації виховного процесу у ВНЗ.

Метою цієї статті є визначення головних підходів до організації процесу виховання у вищих навчальних закладах України в сучасних умовах, визначення стратегії їх урахування в побудові системи виховної роботи у ВНЗ.

На основі вивчення літератури, практики реалізації виховної діяльності в системі вищих навчальних закладів ми прийшли до висновку, що однією з найважливіших умов забезпечення ефективності побудови і реалізації виховного процесу в сучасному ВНЗ є гармонізація використання педагогічних підходів в процесі виховної діяльності.

Чому ж теоретично необхідна і технологічно можлива гармонізація підходів в педагогіці?

По-перше, кожний з них має серйозні базові підстави, є традиційно вкоріненим в педагогічній теорії і практиці.

По-друге, орієнтація на використання якого-небудь одного підходу до організації і проведення виховної діяльності у ВНЗ може приводити до втрати цілісності всього виховного процесу, переходу від стратегічного педагогічного мислення до рішення вузько-тактичних виховних задач.

По-третє, існує реальна об'єктивна обмеженість того чи іншого підходу в рішенні виховних задач (так системний не завжди може враховувати нюанси особистісного розвитку людини, а особистісно-орієнтований не дозволяє в повному обсязі врахувати всю гамму дій на людину з боку зовнішніх і внутрішніх чинників).

По-четверте, в сучасному українському суспільстві підхід до організації виховного процесу повинен будуватися з урахуванням неможливості існування єдиної ідеології і обмеженої стратегії. Потреба суспільства в найрізноманітніших особистостях вимагає того, щоб процес їх формування будувався на єдиній теоретико-методологічній підставі, але з використанням різних технологій і підходів до їх вживання.

По-п'яте, в управлінні виховним процесом у ВНЗ неминуче відбуваються зміни. Сьогодні управління у виховній сфері здійснюється у високотехнологічних інформаційних і комунікативних середовищах, що неминуче приводить до переходу від управління людьми до управління ресурсами – інформаційними потоками, технологічними умовами, креативними потенціалами учасників. Рішення цієї проблеми бачиться нам через

гармонізацію дії вже існуючих педагогічних підходів і створення нових, що відображають потреби сучасної практики.

Зупинимось на специфіці їх використання у виховній практиці вищих навчальних закладів.

Вживання системного підходу в педагогічній практиці зумовлено прагненням до відтворення елементів педагогічної дійсності на можливо більш цілісному рівні. Обумовлено це тим, що педагогіка вищої школи в більшій мірі піддана дії різних чинників, багато з яких лежать зовні сфери цілеспрямованих педагогічних впливів, в той же час не враховувати їх в практичній діяльності не можна. Нам немає необхідності детально зупинятися на описі системного підходу як загальної наукової категорії.

З позицій професійної педагогіки вживання системного підходу стосовно зовнішнього і внутрішнього середовищ дозволяє гармонізувати їх взаємовплив і зробити процес виховання більш керованим і коректованим. Специфіка вживання системного підходу полягає в тому, що сам по собі він орієнтований на використання в знеособлених абстрактно-логічних сферах педагогічної дійсності, там, де йдеться про системні об'єкти, про елементи і структури, різні середовища, чинники, умови і ін. Саме тому ми вважаємо, що вживання системного підходу найбільш продуктивне на етапі планування виховної діяльності.

Вибір нами діяльнісного підходу як провідного для організації виховного процесу у ВНЗ продиктований наступними міркуваннями.

1. У вітчизняній системі виховання на основі діяльнісного підходу традиційно вибудовувалася логіка виховного процесу в різних типах навчальних закладів.

2. Класичними стали уявлення про те, що особистість і індивідуальність людини, весь процес її формування і соціалізації реалізується через участь в різних видах діяльності.

3. Специфічним видом виховної діяльності у ВНЗ є позанавчальна діяльність. Вона є дієвим інструментом педагогічного впливу на процеси

соціалізації з огляду на її високу технологічність при організації, управлінні й контролі. Цим пояснюється різноманітність напрямків, форм, методів виховної роботи у вищих навчальних закладах на відміну від процесу навчання, який більш жорстко регламентований.

Діяльнісний підхід, орієнтований на відтворення і реалізацію соціального досвіду у виховному процесі, стає важливою умовою успішної соціалізації студентства в вищому навчальному закладі.

Вживання діяльнісного підходу у виховному процесі найбільш ефективно при безпосередній організації виховної практики у ВНЗ, що дозволяє зробити її не тільки цікавою і захоплюючою для студентів, але й корисною з прагматичної точки зору. Виховна робота в цьому випадку з розважально-дозвіллевого процесу стає чинником особистісного становлення.

Спрямованість діяльнісного підходу на відтворення у виховному процесі реальних аналогів соціального середовища відкриває нові перспективи перед педагогікою вищої школи для вживання на практиці середовищного підходу, як відносно нового і специфічного.

Необхідність появи і розробки середовищного підходу щодо процесу виховання обумовлена обставиною, про яку писав ще Л.С. Виготський: «Якщо вчитель безсилий в безпосередній дії на учня, то він всесильний при опосередкованому впливі на нього через соціальне середовище. Соціальне середовище – є істинний важіль виховного процесу, вся роль учителя зводиться до управління цим важелем» [4, с.83].

На сучасному етапі використання середовищного підходу до організації виховного процесу у вищих навчальних закладах ставить перед педагогами принципово нове теоретичне і технологічне завдання – підсумовувати окремі уявлення про виховну діяльність, позанавчальну роботу, міжособове спілкування, відносини в одне соціально-педагогічне поняття – виховне середовище вищого навчального закладу.

Тому найважливіше завдання використання середовищного підходу в комплексі з діяльнісним полягає в тому, щоб сприяти створенню у ВНЗ такого

соціально-виховного середовища, яке б розвивало особистість, забезпечувало її повноцінну позитивну соціалізацію.

Особистісно орієнтований підхід, виступає як центральний, що займає провідне місце в складній ієрархії підходів оскільки з його допомогою реалізується головна задача виховного процесу – отримання особистістю суб'єктних якостей. В цьому випадку він виступає як система певних принципів, підібраних і структурованих таким чином, що з одного боку, вони відповідають гуманістичній парадигмі освіти, з іншого – дозволяють організувати реальний виховний процес у вищій школі.

Особистісно орієнтований підхід до організації процесу виховання розглядається нами як специфічна галузь управлінської діяльності, за допомогою якої відбувається гармонізація дій усієї решти підходів і тим самим створюються умови для соціалізації особистості кожного студента.

1. Особистісно орієнтований підхід виступає як гуманістичний принцип, який визначає демократичний стиль стосунків викладача і студента. Важливим є розуміння того, що з позицій особистісно орієнтованого підходу у ВНЗ формується не особистість студента, а розвивається його здатність бути особистістю, актуалізується прагнення до вдосконалення усвідомлених особистісних дій.

2. Особистісно орієнтований підхід у вищій школі націлює педагогів на визнання студента активним суб'єктом навчально-виховного процесу, у якому взаємини будуються за суб'єкт-суб'єктним принципом.

3. Особистісно орієнтований підхід у вищій школі – це не формування особистості майбутнього фахівця із заздалегідь програмованими якостями, а створення умов для повноцінного прояву й гармонійного розвитку всіх особистісних його функцій. Найважливішою особливістю є те, що розвиток особистісних функцій відбувається на фоні професійного становлення студента, набуття ним професійних знань і навичок.

4. Формування майбутнього фахівця в умовах особистісно орієнтованого виховання повинне здійснюватися в ході розширення своєї суб'єктності, яке

досягається шляхом свідомого освоєння навколишнього життєвого простору особистості.

5. Особливість особистісно орієнтованого підходу в тому, що він дозволяє регулювати силу протиріч між ідеальними суспільними потребами та реальними навичками соціальної поведінки в студента. Останні завдяки особистісно орієнтованому підходу будуть розвиватися значно сильніше, тому що матимуть характер особистісного до них ставлення.

6. Особистісно орієнтований підхід розширює свободу майбутнього фахівця у виборі пріоритетів своєї діяльності, направленої на формування суб'єктного досвіду. Під останнім, як ми вже відзначали, розуміється досвід життєдіяльності, який набувається людиною на різних етапах розвитку в умовах соціокультурного оточення.

7. Особистісно орієнтований підхід має принципове значення тому, що за його допомогою впливам зовнішнього характеру надається особистісного сенсу. Це забезпечується гармонійним балансом між зовнішніми соціальними впливами і внутрішніми процесами – персоналізацією, самоідентифікацією, самореалізацією й іншими механізмами внутрішнього саморозвитку.

8. Особистісно орієнтований підхід розглядається як інструмент, який забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, оскільки його провідні елементи – мета, зміст, методи, технології, діяльність, критерії ефективності – усі вони інтерпретуються з позицій особистісно орієнтованої ідеології, а їх застосування регламентоване єдиною концептуальною моделлю.

Таким чином, розгляд якості процесу виховання в контексті результативності виховної діяльності вимагає певних уточнень в самому розумінні виховання у ВНЗ, яке в цьому випадку розглядається як педагогічно керований і системно реалізовуваний процес становлення особистісного розвитку майбутнього фахівця як суб'єкта культури, соціуму і власного життя, результатом якого є «якість людини», тобто її відповідність природному і соціальному середовищу, загальнолюдській і національній культурі, демократичній державі і іншим сферам її життєдіяльності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: Навч.-метод. посібник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003.
2. Бондаревская Є.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания. / Є.В. Бондаревская, С.В. Кульневич. – Москва – Ростов н/Д.: ТЦ «Учитель», 1999.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
4. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 480с.
5. Газман О. Педагогика свободы: Путь в гуманистическую цивилизацию XXI века / О. Газман. // Новые ценности образования – М.: Инноватор, 1996. - № 6.
6. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта в Україні. Нормативна база. – К.: КНТ, 2006. – С.40-43.
7. Пономарьов О.С. Особистісно-орієнтований підхід до формування професійної культури майбутніх фахівців / О.С. Пономарьов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – №3. – 2002. – С.157-162.
8. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору / С.В.Савченко // Дис. ... д-ра. пед. наук. – Луганськ, 2004.
9. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія / Світлана Сисоєва. – Хмельницький: ХТПА, 2008.